

ГЕНДЕРНЕ ІНТЕГРУВАННЯ В РОБОТУ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ В ОКРУЗІ

ПРОГРАМА USAID RADA

USAID
ВІД АМЕРИКАНСЬКОГО НАРОДУ

Фонд
Східна
Європа

Посібник «ГЕНДЕРНЕ ІНТЕГРУВАННЯ В РОБОТУ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ В ОКРУЗІ»

Авторка посібника:

Марина Руденко, експертка з гендерних питань проекту «Модельний округ» Програми USAID «РАДА: відповідальність, підзвітність, демократичне парламентське представництво».

Дизайн: **Анатолій Мазарчук**

Посібник актуалізує гендерну тематику в роботі народних депутатів України в окрузі, ознайомлює із найбільш ефективними моделями та інструментами гендерного інтегрування та пропонує підходи до їх використання.

Посібник буде корисним народним депутатам та депутаткам України, помічникам-консультантам народних депутатів України, представникам та представницям громадських організацій, які працюють у сфері гендерної рівності.

З кінця 2013 року Фонд Східна Європа почав впроваджувати в Україні проект USAID (Агентство США з міжнародного розвитку) – Програму «РАДА: відповідальність, підзвітність, демократичне парламентське представництво».

Головною метою Програми РАДА є сприяння становленню відповідального, підзвітного і демократичного представницького органу – Парламенту України.

Це видання здійснене завдяки підтримці американського народу, що була надана через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID) в рамках Програми РАДА.

Думки і твердження, висловлені в публікації, відображають особисту позицію автора і можуть не співпадати з позицією USAID, Уряду США, Програми USAID РАДА та Фонду Східна Європа.

Електронну версію цього видання розміщено на веб-сайті Програми «РАДА: відповідальність, підзвітність, демократичне парламентське представництво» – www.radaprogram.org.

ЗМІСТ

Вступ	5
Складові гендерного інтегрування	7
Огляд міжнародних зобов'язань з питань гендерної рівності та роль народних депутатів у їх виконанні	16
Виконання функцій народного депутата України з врахуванням гендерного компоненту в окрузі	19
Локалізація національних політик з гендерної політики на місцевому рівні	20
Локальний механізм реалізації політики рівних прав та можливостей жінок та чоловіків в Україні	22
Повноваження та обов'язки органів місцевого самоврядування у реалізації гендерної політики	23
Застосування гендерного підходу у стратегічних документах громади та в процесі управління громадою	26
Комунікація з округом: гендерний компонент	27
Додаток 1. Контрольний список щодо гендерного інтегрування в роботу НДУ в окрузі	32
Додаток 2. Гендерний профіль України	35
Додаток 3 Приклад показників для створення гендерного профілю округу	38
Корисні видання	43

ВСТУП

Посібник окреслює чому важливо включати гендерний компонент при здійсненні повноважень народного депутата/депутатки в окрузі, які нормативно-правові документи та програми допоможуть це зробити. Посібник допоможе пояснювати у простій формі важливість реалізації гендерної політики.

Реформа децентралізації державного управління передбачає передачу більшої частини повноважень у соціально-економічній сфері від центру в регіони з відповідним перерозподілом фінансових ресурсів. Це передбачає, що всі функції соціально-економічного забезпечення мають бути максимально наближені до їхнього кінцевого споживача – громадянина чи громади. В такому випадку посилюється важливість контрольної функції НДУ за реалізацією органами місцевого самоврядування державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерної рівності.

В посібнику подано і важливість включення гендерного компоненту до комунікації з округом, тому що слова мають значення і можуть покращувати розуміння важливості гендерної рівності, поширювати принципи рівності, або ретранслювати стереотипи за ознакою статі.

Складні питання і відповіді

Якщо вас запитують навіщо нам ще більше зусиль робити в сфері гендерної рівності, вже всі закони щодо рівності жінкам прийняли.

Можна надати такі аргументи

В Україні у 2020 р. середня очікувана тривалість життя при народженні чоловіків на 10 років менша, ніж у жінок. На тривалість життя чоловіків у більшій мірі ніж жінок впливає смертність від серцево-судинних захворювань, збройна агресія Російської Федерації проти України, небезпечні умови праці, ризикована поведінка тощо.

Представництво жінок у Верховній Раді 9-го скликання складає 20,6%, серед депутатів обраних в одномандатних округах, жінки складають всього 13%, у складі уряду жінок – 13% (3 жінки і 20 чоловіків)¹. За даними Державної служби статистики середній розрив в оплаті праці між чоловіками та жінками (станом на квітень 2021 року) складає 18%, але за деякими галузями, наприклад, у сфері фінансової і страхової діяльності жінки отримують до 32% менше, ніж чоловіки, розрив в розмірі пенсії складає до 35%. Жінки становлять більшість населення з низьким доходом, які звертаються за державною соціальною допомогою, що підвищує ступінь вразливості жінок до бідності. Ризики бідності зростають серед жінок, які живуть у малих містах та на сільських територіях. Рівень економічної участі жінок складає всього 65%. Частка жінок серед голів об'єднаних територіальних громад менше 20%, частка жінок серед депутатів обласних рад та місцевих рад міст обласного значення 25%.

¹ Дані наведені на період червень 2021.

СТАТЬ	ГЕНДЕР
<p>Біологічні характеристики чоловіків та жінок.</p>	<p>Сукупність ролей, статусів, поведінки, діяльності та рис, які певна спільнота може вважати характерними для чоловіків або жінок. Серед них є такі, що можуть бути змінені з часом, на які суспільство впливає через закони, статuti, ЗМІ, можуть змінюватись в залежності від різних культур.</p>
<p>Гендерна рівність – рівний правовий статус жінок і чоловіків та рівні можливості для його реалізації, що дозволяє особам обох статей брати рівну участь у всіх сферах життєдіяльності суспільства²</p>	<p><i>Важливо розуміти, що гендерна рівність – не синонім однаковості. Гендерна рівність не передбачає визнання чоловічого чи жіночого способу життя як єдино суспільно вірної норми. Гендер – це соціально сконструйоване визначення для жінок і чоловіків.</i></p>

СКЛАДОВІ ҐЕНДЕРНОГО ІНТЕГРУВАННЯ

Термін «ґендерне інтегрування (gender mainstreaming)» впроваджений в міжнародну термінологію з питань ґендерної рівності в Пекінській декларації рівності та Платформі дій прийнятій у 1995 році під час роботи Четвертої всесвітньої конференції ООН з прав жінок, яка відбулась у Пекіні за участі урядових та громадських делегацій. Україна як незалежна держава вперше тоді брала участь у міжнародному заході з прав жінок такого високого рівня і зобов'язалася впроваджувати рекомендації Платформи дій. В роботі конференції брала участь і урядова делегація, і жіночі громадські організації.

«ґендерне інтегрування – це процес оцінювання наслідків для жінок та чоловіків будь-яких запланованих заходів, включаючи законодавство, політику чи програми у всіх сферах та на всіх рівнях. Це стратегія спрямована на досягнення того, щоб важливі інтереси та досвід як жінок, так і чоловіків стали невід'ємною складовою розроблення, реалізації, моніторингу та оцінки політик і програм у політичній, економічній, соціальній та інших сферах, щоб жінки та чоловіки отримували однакову користь, а нерівність не була увічнена. Кінцевою метою є досягнення ґендерної рівності.

ґендерне інтегрування не замінює собою спеціальні програми для покращення становища жінок або спеціальних законодавчих ініціатив, інституційних механізмів ґендерної рівності та конкретних заходів, спрямованих на усунення ґендерного розриву».³

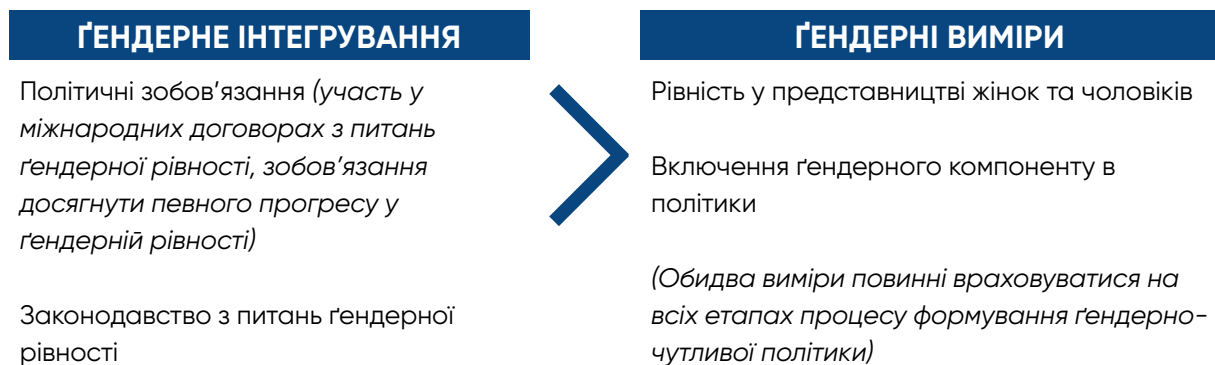
Європейський інститут з ґендерної рівності дає таке визначення «ґендерне інтегрування (gender mainstreaming) – систематичне врахування відмінностей між умовами існування, становищем та потребами жінок і чоловіків у всіх політиках та діях».⁴

² Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>

³ Gender Mainstreaming: Definition and Mandates, UN Women, стор. 2
<https://www.unwomen.org/-/media/headquarters/attachments/sections/library/publications/2020/gender-mainstreaming-strategy-for-achieving-gender-equality-and-empowerment-of-women-girls-en.pdf?la=en&vs=3849>

⁴ Глосарій і тезаурус Європейського інституту з ґендерної рівності / Ред. кол. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва, М. Козир, Л. Компанцева, К. Левченко, М. Скорик, О. Сусллова; оновл. вид. – К.: «Вістка», 2021. – 170 с.
<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17580-20210419.pdf>

Схема гендерного інтегрування Європейського інституту гендерної рівності⁵

⁵ Схема гендерного інтегрування Європейського інституту гендерної рівності <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/what-is-gender-mainstreaming>

Умови реалізації ґендерного інтегрування

1. Політичні та законодавчі зобов'язання (міжнародні документи ратифіковані або підписані Україною, національне законодавство з питань ґендерної рівності).

Політична воля

Верховна Рада як єдиний орган законодавчої влади в парламентсько-президентській республіці має значні повноваження для формування політики ґендерної рівності та контролем над її реалізацією.

В заключних зауваженнях до України Комітет CEDAW, 2017 «підкреслює вирішальну роль законодавчої влади в забезпеченні повної реалізації Конвенції (див. Заяву Комітету про його взаємини з парламентарями, ухвалену на сорок п'ятому засіданні в 2010 році). Комітет пропонує Верховній Раді України в рамках її повноважень ужити необхідних заходів для виконання цих заключних зауважень в період між поточним і наступним звітним періодами, як передбачено Конвенцією.»⁶

Як може демонструватись політична воля на рівні взаємодії з округом

Політична воля інтегрування ґендерної рівності – це підтримка НДУ, керівництва ОТГ чи міста для здійснення аналізу існуючих ґендерних стосунків, проблем, успіхів тощо. Важливим наступним кроком є проведення змін у тих процесах державної чи місцевої політики, які сприяють існуванню ґендерної нерівності, різних розривів: у тривалості життя, оплаті праці, економічній участі жінок та чоловіків, офіційній чи неофіційній зайнятості.

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначає механізм реалізації політики рівних прав і можливостей від національного до місцевого рівня, але важливо також, щоб цей ґендерний механізм почав діяти на всіх рівнях. Наявність радників НДУ з питань ґендерної рівності сприятиме формуванню такої політичної волі на практиці.

2. **Плани щодо досягнення ґендерної рівності** (національні плани та державні програми на рівні держави, які мають бути локалізовані на рівні областей, міст, громад)⁷. Ці програми мають бути забезпечені різними ресурсами, наприклад, кадрами для виконання, фінансами, інформуванням про програми.

НДУ можуть контролювати виконання національних та державних планів з досягнення ґендерної рівності, виконувати свою частину щодо прийняття необхідного законодавства та контролювати виконання існуючого законодавства.

⁶ <https://www.mil.gov.ua/content/gender/CEDAW-Concluding-Observations-UKR.pdf>

⁷ Про затвердження Національного плану дій на виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 5 вересня 2018 р. №634-р. Див. за посиланням <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-go-planu-dij-z-vikonannya-rekomo-zhinok-do-vosmoyi-periodichnoyi-dopovidi-ukrayini-pro-vikonannya-konvenciyi-pro-likvidaciyu-vsih-form-diskriminaciyi-shchodo-zhinok-na-period-do-2021-roku> (Дата звернення – 25 червня 2021 р.)

Що можна реалізувати на рівні округу

Спільно із місцевою владою, громадськими організаціями здійснити аналіз практичних ґендерних потреб і стратегічних ґендерних інтересів жінок та чоловіків округу. На основі аналізу сприяти локалізації національних документів з врахуванням ґендерних потреб як короткотермінових завдань, а також стратегічних ґендерних інтересів жінок та чоловіків.

Як, приклад, проблема домашнього насильства і практичні ґендерні потреби і стратегічні ґендерні інтереси. НДУ та команда вивчивши, що рівень насильства в окрузі високий, а постраждалі на мають можливості залишити кривдників, адвокатують з місцевою владою відкриття притулку для постраждалих від домашнього насильства. Вирішення питання безпеки тут і зараз – це буде сприяння забезпеченню практичної ґендерної потреби, розробка та прийняття довготермінової комплексної програми для громади, яка включатиме заходи з профілактики домашнього насильства, посилення економічної зайнятості, дієвих корекційних програм для кривдників, інформаційних програм для громади з нульової толерантності до насильства – це все забезпечення стратегічних ґендерних потреб спрямованих на зниження рівня насильства.

Практичні ґендерні проблеми це питання, які пов'язані з вирішенням термінових проблем, покращенням матеріального становища, умов життя.

Стратегічні ґендерні інтереси жінок і чоловіків впливають з їхнього різного статусу і позиції в суспільстві. Позиція відповідає соціальному та економічному становищу жінок відносно чоловіків. Тобто досягнення ґендерної рівності це є стратегічний ґендерний інтерес. Це може проявлятися у скороченні різних ґендерних розривів, оплаті праці, зниженню рівня домашнього насильства, більшій економічній зайнятості тощо. Чоловіки вдвічі менше часу проводять з дітьми, тривалість життя менша на 10 років, тому для них таким стратегічним ґендерним інтересом буде збільшення тривалості часу проведеного з родиною і дітьми.

3. Статистичні дані розподілені за статтю (для якісного планування та моніторингу результативності)

Без якісних даних неможливо зрозуміти які потреби мають чоловіки та жінки, дівчата та хлопці, які проживають в окрузі, прийняти обґрунтовані рішення, тому допоміжним є створення ґендерного профілю округу. Державна служба статистики збільшила кількість показників для висвітлення становища жінок і чоловіків, деякі данні можна запитати.⁸ На жаль, досі існує проблема адміністративних даних, які не розподілені за статтю, тому, наприклад, кількість чоловіків і жінок фізичних осіб підприємців можна порахувати тільки аналізуючи за ім'ям по-батькові. У додатку №3 наведено приклад ґендерного профіля округу.

⁸ Розділ ґендерна статистика Державної служби статистики http://www.ukrstat.gov.ua/gend_rivnist/indukatoru.htm

4. Наявність аналітики, знань та навичок з гендерної політики

До аналітики можуть відноситись звіти самої держави, наприклад, періодичні звіти з виконання міжнародних документів з прав жінок (Конвенції ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок, Пекінської декларації рівності та Платформи дій, Цілей сталого розвитку), альтернативних звітів громадських організацій, регіональних оцінок потреб здійснених громадськими організаціями за підтримки партнерів з розвитку⁹.

5. Залучення жінок та чоловіків до прийняття рішень з питань гендерної рівності.

Слідуючи принципу Конвенції прав людей з інвалідністю «Нічого для нас без нас» можна сформулювати підхід до співпраці із місцевими громадськими організаціями із захисту прав людини, прав жінок та феміністичними організаціями. Важливо залучати активних громадян до виявлення проблем та формування шляхів їх вирішення. Якщо в окрузі немає громадських організацій, які працюють у сфері гендерної рівності, прав жінок, можна сприяти їх створенню, залучати організації, які працюють на національному рівні, в інших областях, районах для обміну досвідом, створення програм наставництва для новостворених організацій.

6. Залучення заінтересованих сторін різних жінок та чоловіків до участі в політичному й громадському житті, в процесах прийняття рішень.

Деякі методи реалізації гендерного інтегрування, які можуть бути допоміжні НДУ при гендерному інтегруванні в діяльність на окрузі:

1. Гендерний аналіз

Критичний розгляд того, як відмінності у гендерних ролях, діяльності, потребах, можливостях та правах впливають на жінок, чоловіків, дівчат та хлопців у певній галузі політики, ситуації чи контексті.

2. Гендерний аудит

Гендерний аудит – це і інструмент і процес, що базується на методології активної участі (партисипативний аудит) задля сприяння навчанню та плануванню організаційних змін.

Сприяє визначенню сильних сторін, досягнень, інноваційних підходів та практик, а також довготривалих викликів, що є основою для розроблення плану дій.

Базується на розумінні, що гендерна рівність має бути інтегрована в практику організації для встановлення сталої зміни на шляху до дійсної рівності.

⁹ Звіти України як держави та громадських організацій по виконанню Конвенції ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/TreatyBodyExternal/countries.aspx?CountryCode=UKR&Lang=EN
Національний паралельний звіт виконання Пекінської декларації та Платформи дій (2014 - 2019)
http://fes.kiev.ua/n/cms/25/?tx_news_pi1%5Bnews%5D=559&tx_news_pi1%5Bcontroller%5D=News&tx_news_pi1%5Baction%5D=detail&cHash=fa69b6355c1e5d7b49ef58b8eb2de1b7
Добровільний національний огляд щодо Цілей сталого розвитку в Україні
<https://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=938d9df1-5e8d-48cc-a007-be5bc60123b8&tag=TSilIStalogoRozvitku>

«Кожна громада повинна провести ґендерний аудит доступності послуг» серед іншого зазначено у Державній стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки: Ґендерні аспекти.¹⁰

В Апараті Верховної ради України було проведено ґендерний аудит у 2019 році відповідно до Розпорядження Керівника Апарату Верховної Ради України № 597-к від 31 березня 2020 року. Було затверджено відповідний План заходів на 2020 рік з реалізації Стратегії розбудови кадрового потенціалу Апарату Верховної Ради України до 2022 року, затвердженого розпорядженням Керівника Апарату Верховної Ради України від 20.02.2020 року № 358-к.

Приклад: у 2017 році було проведено «Оцінку ґендерного впливу на Сектор безпеки та оборони України».¹¹

3. Підвищення розуміння важливості ґендерної рівності

Це можуть бути різноманітні кампанії, публічні обговорення, серії публікацій в пресі, конкурси тощо. Важливо працювати комплексно, пам'ятати, що участь в одному тренінгу не зможе змінити цінності, створити «ґендерні окуляри».

Ґендерна ініціатива Житомирської міської ради: Програма «Ґендерна майстерня для посадових осіб місцевого самоврядування»¹²

Ґендерні окуляри (ґендерні лінзи) – здатність помічати факти та прояви ґендерної нерівності, сексизму, бачити наявність та дію ґендерних стереотипів; складова ґендерної чуттєвості.

4. Ґендерне бюджетування

Значними поштовхом для реалізації практичних кроків з ґендерного інтегрування став Наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1 Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі,¹³ який містить рекомендації щодо здійснення ґендерного аналізу для ґендерно-чутливого бюджетного процесу, підготовки національних і місцевих програм.

5. Оцінка ґендерного впливу

В законодавчому процесі така оцінка може здійснюватися в рамках ґендерно-правової експертизи на етапі підготовки законопроекту або оцінці впливу вже прийнятого законопроекту.

¹⁰ <https://www.minregion.gov.ua/wp-content/uploads/2020/10/genderni-aspekty-derzhavnoyi-strategiji-regionalno-go-rozvytku.pdf>

¹¹ Оцінка ґендерного впливу на Сектор безпеки та оборони України <https://www.mil.gov.ua/content/gender/Ocinka%20gendernogo%20vplyvy.pdf>

¹² Практичний посібник для посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування «Ґендерне інтегрування на місцевому рівні. Досвід міст, що приєдналися до європейської хартії рівності жінок і чоловіків» підготовлено в рамках спільної діяльності Асоціації міст України (АМУ) та проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС). 2020. – С.17 https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/607/GI_web.pdf

¹³ Наказ Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1 Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0001201-19>

Гендерно-правова експертиза – аналіз чинного законодавства, проектів нормативно-правових актів, результатом якого є надання висновку щодо їх відповідності принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.

Міжпарламентський союз у Посібнику про розбудову гендерно-сенситивних парламентів рекомендує в частині проведення гендерної експертизи забезпечити:

«Включення гендерних питань до роботи всіх парламентських комітетів, щоб усі члени комітету – чоловіки та жінки – отримали мандат оцінювати гендерні наслідки політики, законодавчих та бюджетних питань під час їх розгляду, при необхідності, за підтримки парламентських науково-дослідних працівників з досвідом здійснення гендерної експертизи».¹⁴

Рада Європи та Європейська Комісія також рекомендують парламентам здійснювати «Оцінку гендерного впливу законів та політик», під якою розуміється процес порівняння та оцінки відповідно до гендерних критеріїв, поточної ситуації та тенденцій із очікуваним розвитком, що зумовлений введенням запропонованої політики» (Європейська комісія, 1998). Рада Європи (2004 р.) Оцінка впливу на ситуацію з гендерною рівністю може застосовуватися до законодавства, планів політики, програм політики, бюджетів, конкретних дій, законопроектів та звітів або потребувати додаткових досліджень у виконанні вже існуючих законів, політик тощо.

Рада Європи регулярно закликає всі держави-члени покращити та посилити розвиток та регулярне використання основних методів, зокрема гендерного бюджетування та оцінки гендерного впливу, при розробці проектів законодавства, політики, програм та проектів.

Європейський інститут гендерної рівності визначає оцінку гендерного впливу як аналіз або оцінку закону, політики чи програми, що дає змогу наперед спрогнозувати вплив рішення на стан рівності між жінками і чоловіками.¹⁵

Основне питання оцінки гендерного впливу: Чи закон, політика чи програма зменшує, підтримує або збільшує гендерні нерівності між жінками та чоловіками?

Оцінка передбачає двосторонній підхід: поточна гендерна позиція стосовно політики, що розглядається, та прогнозований вплив на жінок та чоловіків після впровадження політики.

Кінцевою метою оцінки гендерного впливу є вдосконалення розробки та планування політики, що розглядається, з метою запобігання негативному впливу на гендерну рівність та посилення гендерної рівності за допомогою більш розробленого, трансформаційного законодавства та політики. Основна мета – адаптувати політику, щоб гарантувати, що будь-які дискримінаційні наслідки будуть усунені або пом'якшені. Крім уникнення негативних наслідків, оцінка гендерного впливу також може бути використана більш трансформативно як інструмент визначення цілей гендерної рівності та формулювання політики з метою активного просування гендерної рівності.

¹⁴ Plan of action for gender-sensitive parliaments

<https://www.ipu.org/resources/publications/reference/2016-07/plan-action-gender-sensitive-parliaments>

¹⁵ <https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gender-impact-assessment/what-gender-impact-assessment>

Міністерство соціальної політики 07.02.2020 прийняло Наказ № 86 **Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів** (Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 27 лютого 2020 р. за № 211/34494)¹⁶.

Наказ є обов'язковим для виконання Міністерствам, іншим центральним і місцевим органам виконавчої влади застосовувати Інструкцію, затверджену цим наказом, при розробленні проєктів нормативно-правових актів.

Відповідно до Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів «Оцінка гендерного впливу – процес визначення прямого чи опосередкованого впливу (позитивного, негативного чи нейтрального), коротко- та довгострокових наслідків реалізації державної політики на становище різних груп хлопців і дівчат, жінок і чоловіків, який дає змогу своєчасно усунути диспропорції та гендерну нерівність». Інструкція містить цілий перелік питань до здійснення гендерно-правового аналізу.

6. Гендерне планування та моніторинг діяльності

На основі інформації зібраної в рамках гендерного аудиту, гендерного аналізу, існуючих зобов'язань у сфері гендерної рівності, державних програм відбувається формування плану дій та моніторинг діяльності. Приклад, контрольного списку та питань, які допоможуть інтегрувати гендерний компонент включено до Додатку 2.

7. Збір гендерно-розподіленої статистики та статистики розподіленої за статтю

Для здійснення гендерного інтегрування, моніторингу впливу, проведенні гендерного аналізу бюджетних програм та прийняття управлінських рішень інформацію щодо гендерної рівності у відповідній сфері/галузі, отриману під час огляду, доцільно збирати за такими позиціями:

- вимоги/індикатори (показники) щодо гендерної рівності, визначені міжнародними угодами, директивами міжнародних організацій, членом яких є Україна;
- вимоги/індикатори (показники) щодо гендерної рівності, визначені нормативно-правовими актами;
- дані про становище жінок, чоловіків та/або їх груп;
- дані про інтереси, потреби та пріоритети жінок, чоловіків та/або їх груп;
- дані про гендерні розриви, гендерну дискримінацію, тенденції у забезпеченні потреб та задоволенні інтересів жінок, чоловіків та/або їх груп.

Для впровадження та застосування гендерно орієнтованого підходу можуть використовуватись також адміністративні дані дезагреговані за статтю, але проблема в тому, що реєстри адміністративних даних не дезагреговані за статтю.

¹⁶ Міністерство соціальної політики 07.02.2020 прийняло Наказ № 86 «Про затвердження Інструкції щодо інтеграції гендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0211-20#Text>

Стаття 9 Наказу Міністерства фінансів України від 02.01.2019 № 1 «Про затвердження Методичних рекомендацій щодо впровадження та застосування ґендерно орієнтованого підходу в бюджетному процесі».

Для ґендерного аналізу бюджетної програми використовуються дані, у тому числі дезагреговані за статтю, що містяться в офіційній державній статистичній, фінансовій, адміністративній та іншій звітності, документах бухгалтерського, статистичного та внутрішньогосподарського (управлінського) обліку, бюджетних запитах головного розпорядника, паспортах бюджетних програм, звітах про їх виконання, нормативно-правових актах та інших документах, які містять інформацію про ґендерну рівність, інших джерелах інформації.

- У разі якщо виявлено відсутність даних, необхідних для проведення ґендерного аналізу бюджетної програми, рекомендується вжити заходів щодо вдосконалення процесу збору та обробки даних, ініціювати запровадження нових та/або перегляд існуючих форм статистичної та адміністративної звітності тощо.
- Для вивчення становища жінок і чоловіків, виявлення їх потреб, інтересів, пріоритетів та проблем у різних соціальних умовах може організовуватися збір даних за допомогою анкетування, опитування фокус-груп, оціночних карток тощо. При організації збору інформації такими методами необхідно забезпечити паритетну участь в опитуваннях осіб обох статей.
- Дані, які збираються для цілей ґендерного аналізу для висвітлення становища жінок і чоловіків та/або їх груп у відповідній сфері/галузі, мають бути репрезентативними, співставними, згрупованими за статтю та іншими ознаками, доцільними для проведення ґендерного аналізу бюджетної програми: вік, місце проживання, стан здоров'я, етнічне походження, соціально-економічний статус тощо».

8. Консультування та залучення заінтересованих осіб

Співпраця із громадою, громадськими організаціями, партнерами з розвитку. Важливим є координування діяльності для уникнення виконання тих самих дій різними партнерами та організаціями.

9. Реформа інституцій з розвитку спроможності

Важливим є постійне проведення навчання для осіб відповідальних за впровадження політик ґендерної рівності.

ОГЛЯД МІЖНАРОДНИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ З ПИТАНЬ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ ТА РОЛЬ НАРОДНИХ ДЕПУТАТІВ У ЇХ ВИКОНАННІ

Україна як держава ратифікувала основні договори з прав людини, включаючи Конвенцію про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок (CEDAW, 1980), приєдналася у 1995 році до Пекінської декларації та Платформи дій (BPfA) прийнятої на 4-й Світовій конференції для жінок, пізніше ратифікувала Факультативний протокол до Конвенції CEDAW. Важливим кроком у прийнятті державних зобов'язань є локалізація Цілей сталого розвитку (ЦСР), в тому числі і цілі 5 – досягнення ґендерної рівності. Держава періодично звітує відповідним міжнародним комітетам у виконанні міжнародних зобов'язань з ґендерної рівності, громадські організації подають альтернативні або паралельні звіти.

Відповідно до статті 2 Конвенції CEDAW, держави мають включити положення про ґендерну рівність до національного законодавства, скасувати усі дискримінаційні норми у законодавстві та запровадити нові положення, які будуть не допускати дискримінації жінок.

Комітет ліквідації дискримінації щодо жінок в Заключних зауваженнях до восьмої періодичної доповіді України від 3 березня 2017 р. в рекомендації 21 (а) Гармонізувати своє анти дискримінаційне законодавство з метою заборони дискримінації жінок за всіма ознаками і включити сюди пряму і непряму дискримінацію в державному і приватному секторі, а також комплексні форми дискримінації, відповідно до статті 1 Конвенції та її Загальної рекомендації №28 (2010 р) про основні зобов'язання держав-учасниць відповідно до статті 2 Конвенції.¹⁷

Пекінська декларація є міжнародним документом, який містить рекомендації державним органам, міжнародним та громадським організаціям у досягненні ґендерної рівності за 12 темами: «Жінки та бідність», «Освіта та професійна підготовка жінок», «Жінки та охорона здоров'я», «Насильство щодо жінок», «Жінки і збройні конфлікти», «Жінки і економіка», «Участь жінок у роботі директивних органів і в процесах прийняття рішень», «Інституційні механізми поліпшення становища жінок», «Права людини жінок», «Жінки та засоби масової інформації», «Жінки та навколишнє середовище», «Дівчата».¹⁸

Як члени Ради Європи Україна має виконувати Стратегію ґендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки. Також важливо пам'ятати про перехресність прав і при забезпеченні прав жінок з інвалідністю, враховувати міжнародні документи прав людей з інвалідністю та прав жінок.

¹⁷ <https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/country/ukraine/cedaw%20concluding%20observations%20Ukr.pdf?la=en&vs=1036>

¹⁸ Пекінська декларація прийнята на четвертий Всесвітній конференції зі становища жінок 15 вересня 1995 року, https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_507#Text

Деякі міста України приєднуються до Європейської Хартії рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад¹⁹, Європейської платформи для боротьби з існуванням і відтворенням нерівності та для розширення можливостей рівноправного суспільства на території міст.

Так як і інші міжнародні документи частиною яких є Україна, Європейська Хартія рівності чоловіків та жінок забороняє дискримінацію за будь-якими ознаками статі, раси, етнічного або соціального походження, генетичних особливостей, мови, релігії або переконань, політичних або інших поглядів, належності до національних меншин, майнового стану, місця народження, інвалідності, віку або сексуальної орієнтації.

Хартія закликає європейські місцеві та регіональні органи самоврядування взяти на себе зобов'язання використовувати існуючі повноваження і партнерства для досягнення більшої рівності своїх громадян.

Права і можливості, доступ до можливостей та рівноцінний результат

Конвенція ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок є динамічним документом. Для її всебічного виконання Комітет надає державам загальні рекомендації (на момент підготовки посібника, червень 2021, їх є 38). У загальній №25 Комітет здійснює спільний розгляд статей 1–5 та 24, які є підґрунтям для тлумачення всіх основних статей Конвенції, відображає наявність трьох зобов'язань держав-сторін щодо ліквідації дискримінації жінок:

- 1) Зобов'язань держави в усуненні прямої та непрямой дискримінації жінок у своїх законах, а також захист жінок від дискримінації, яку чинять державні, судові органи, організації, підприємства, приватні особи – як у державній, так і у приватній сферах за допомогою відповідних трибуналів, а також санкцій та інших засобів правового захисту.
- 2) По-друге, зобов'язання держав-сторін полягає у поліпшенні фактичного становища жінок шляхом розробки та реалізації конкретних ефективних стратегій і програм.
- 3) По-третє, зобов'язання держав-сторін повинні вирішити проблеми, пов'язані із усталеними шаблонами відносин між чоловіками і жінками та гендерними стереотипами, які згубно позначаються на жінках не тільки внаслідок індивідуальних діянь окремих осіб, а й унаслідок застосування законодавства та дій правових і громадських структур чи установ». (п.7–8)

Комітет звертає увагу, що недостатньо декларувати наявність прав, навіть недостатньо створювати рівні можливості для досягнення прав, необхідно звертати увагу на доступ до можливостей та вимірювати рівноцінність результатів.

¹⁹ Європейська Хартія рівності жінок і чоловіків у житті місцевих громад.
https://www.auc.org.ua/sites/default/files/hartiya_ukr.pdf

Рівність результатів є логічним наслідком дійсної рівності (de-facto, фактичної рівності). Ці результати можуть бути кількісними та/або якісними за своїм характером, тобто відносно однакова кількість жінок і чоловіків з однаковими правами у певній сфері повинні отримувати рівноцінні доходи, на рівних брати участь в ухваленні рішень, мати такий же політичний вплив і жити в умовах свободи та без насильства. (п.9).

Також в цій загальній рекомендації Комітет звертає увагу держав-сторін, на так звану **множинну дискримінацію** – деякі групи жінок, які піддаються дискримінації за статтю, можуть також відчувати на собі вплив інших форм дискримінації за іншими ознаками: раси, етнічної або релігійної належності, через інвалідність, вік, належність до певного класу або касты тощо. Така дискримінація різних груп суспільства може охоплювати насамперед зазначені групи жінок, ступінь і спосіб впливу якої можуть відрізнятися від того, що направлений проти чоловіків. Державам-сторонам слід вжити конкретних тимчасових спеціальних заходів із метою ліквідації різних форм дискримінації жінок і її сукупних негативних наслідків для них. (п.12)²⁰

Для досягнення рівноцінних результатів, жінки і чоловіки можуть мати потребу в різному підході, різні жінки можуть мати певні бар'єри у доступі до прав та можливостей реалізувати ці права і відповідно рівноцінності результатів може бути не досягнуто.

Важливо оцінити необхідність і час для застосування заходів з різними підходами, що в результаті забезпечить рівний доступ та рівний результат. Комітет рекомендує державам застосовувати тимчасові спеціальні заходи.

Як це може працювати на місцевому рівні

Допоміжним буде створення ґендерного профілю округу в якому мають бути висвітлені демографічні та соціальні показники жителів округу, програми, які працюють в окрузі, а також для контролю над досягненням дійсної рівності НДУ може поцікавитись чи включено заходи для жінок, які стикаються з множинною дискримінацією до місцевих стратегічних та виконавчих документів, чи вимірюються показники впливу програм на них, чи залучені вони до розробки цих заходів і перевірки результатів.

²⁰ Загальна рекомендація №25, п.7-12

[https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/General%20recommendation%2025%20\(English\).pdf](https://www.un.org/womenwatch/daw/cedaw/recommendations/General%20recommendation%2025%20(English).pdf)
Переклад зальних рекомендацій Комітету CEDAW щодо виконання Конвенції ліквідації всіх форм дискримінації щодо жінок
<https://www2.unwomen.org/-/media/field%20office%20eca/attachments/publications/country/ukraine/cedawgeneralrecommendationsukrcompressed.pdf?la=en&vs=1308>

ВИКОНАННЯ ФУНКЦІЙ НАРОДНОГО ДЕПУТАТА УКРАЇНИ З ВРАХУВАННЯМ ҐЕНДЕРНОГО КОМПОНЕНТУ В ОКРУЗІ

В рамках виконання контрольної функції НДУ може:

- Готувати листи із депутатським запитом або депутатським зверненням до органів місцевого самоврядування, а також до керівників підприємств, установ та організацій, розташованих на території округу щодо реалізації програм з ґендерної рівності, протидії домашньому насильству, врахуванню ґендерного компонента в програми соціально-економічного розвитку, протидії дискримінації.
- Брати участь у засіданнях органів влади з питань виконання законів щодо утвердження ґендерної рівності, в установленому законом порядку отримувати від органів виконавчої влади, підприємств, установ і організацій, їх посадових осіб необхідні матеріали і документи, для забезпечення діяльності.
- Ініціювати проведення виїзних комітетських слухань до округу з питань реалізації законодавства України у сфері забезпечення ґендерної рівності.
- Ставити питання щодо реалізації державної політики та виконання програм з утвердження ґендерної рівності в рамках години «Запитань до Уряду», надсилати звернення з депутатським запитом або зверненням до уряду, відповідних органів виконавчої влади на місцях.

В рамках виконання представницької функції:

- Пропонувати питання з ґендерної рівності для розгляду Верховною Радою України або її органами;
- Виступати із законодавчою ініціативою щодо ґендерних питань у Верховній Раді України; звертатись із депутатськими запитами, зокрема, в сфері та щодо фактів, які мають або можуть мати різний вплив на чоловіків і жінок;
- Виступати під час парламентських слухань щодо гострих питань в окрузі у сфері прав жінок та ґендерної рівності;
- Здійснювати роз'яснення, інформаційні кампанії про важливість представництва обох статей при призначенні на посади Верховною Радою України, а також щодо яких Верховна Рада України дає згоду на призначення і звільнення з посад.
- Здійснювати роз'яснення на місцевому рівні щодо важливості ґендерної рівності, прийнятого законодавства та політик.

Законодавча функція

- Включати питання з ґендерного інтегрування до законопроектів, пропозицій між першим і другим читанням, проектів постанов; пропозиції до Програми діяльності уряду, секторальних програм;
- Вносити пропозиції про розгляд на засіданнях відповідного комітету, тимчасової спеціальної чи тимчасової слідчої комісії будь-якого питання з урахуванням ґендерної специфіки.

ЛОКАЛІЗАЦІЯ НАЦІОНАЛЬНИХ ПОЛІТИК З ҐЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Наводимо основні важливі документи з питань ґендерної рівності, які мають бути локалізовані на місцевому рівні:

- Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року²¹
- Національний план дій з виконання рекомендацій, викладених у заключних зауваженнях Комітету ООН з ліквідації дискримінації щодо жінок до восьмої періодичної доповіді України про виконання Конвенції про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок на період до 2021 року²²
- Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року²³
- Національний план дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року²⁴

При локалізації цих документів важливо враховувати місцеву специфіку, ґендерні потреби та стратегічні ґендерні інтереси, допоможе це якісно врахувати виконання наказу Міністерства соціальної політики України від 7 лютого 2020 р. № 86 «Про затвердження Інструкції щодо інтеграції ґендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів».²⁵

Перелік національних програм з утвердження ґендерної рівності змінюється, тому важливо моніторити актуальний стан.

²¹ Державна соціальна програма запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/145-2021-%D0%BF#Text>

²² Національний план CEDAW <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/634-2018-%D1%80>

²³ Державна соціальна програма забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків на період до 2021 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273-2018-%D0%BF>

²⁴ Розпорядження КМУ від 28 жовтня 2020 р. № 1544-р Про затвердження Національного плану дій з виконання резолюції Ради Безпеки ООН 1325 «Жінки, мир, безпека» на період до 2025 року <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1544-2020-%D1%80#Text>

²⁵ Наказ Міністерства соціальної політики України від 7 лютого 2020 р. № 86 «Про затвердження Інструкції щодо інтеграції ґендерних підходів під час розроблення нормативно-правових актів» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0211-20#Text>

Оперативна ціль 5 Стратегічної цілі III «Розбудова ефективного багаторівневого врядування» Державної стратегії регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки «Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидія домашньому насильству та дискримінації»:

1. Проведення аналізу нормативно-правових актів у сфері регіонального розвитку та децентралізації з метою забезпечення їх узгодження з вимогами національного законодавства та міжнародними зобов'язаннями щодо забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків.
2. Забезпечення застосування ґендерного підходу до процесів стратегічного планування та формування бюджету на регіональному та місцевому рівні, залучення до цього процесу місцевих жіночих організацій, а також осіб, які зазнають різних форм дискримінації.
3. Забезпечення збору даних з розподілом за ознакою статі, віком, місцем проживання та іншими необхідними ознаками для їх врахування під час розробки програм і планів регіонального та місцевого розвитку, а також формування бюджетів.
4. Сприяння облаштуванню інфраструктури територіальних громад на засадах доступності для батьків з дітьми.
5. Здійснення заходів щодо протидії та запобігання домашньому насильству та насильству за ознакою статі шляхом координації зусиль усіх заінтересованих сторін на національному, регіональному та місцевому рівні.
6. Забезпечення створення платформи для координації та партнерства з метою сприяння обміну знаннями та досвідом у сфері забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків між різними адміністративними рівнями у співпраці з ключовими заінтересованими сторонами та партнерами.
7. Створення умов для підвищення потенціалу Мінрегіону, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, обласних, Київської та Севастопольської міських держадміністрацій та органів місцевого самоврядування щодо інтеграції ґендерного підходу у стратегічне та бюджетне планування, реалізацію, моніторинг та оцінювання політики регіонального розвитку.
8. Запровадження системи моніторингу та оцінювання регіонального та місцевого розвитку, орієнтованої на забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, дотримання прав людини, у тому числі шляхом розрахунку та застосування індексу ґендерної нерівності та регіонального індексу ґендерного розвитку як коригуючих факторів, пов'язаних з розрахунком регіонального індексу людського розвитку в Україні на основі методології Програми розвитку ООН.²⁶

²⁶ Державна стратегія регіонального розвитку на 2021 – 2027 роки, Постанова Кабінету Міністрів України від 5 серпня 2020 р. № 695 <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text>

Локальний механізм реалізації політики рівних прав та можливостей жінок та чоловіків в Україні

Закон України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків», Міністерство соціальної політики рекомендують визначити у складі виконавчих органів місцевого самоврядування структурний підрозділ, відповідальний за реалізацію державної політики у сфері запобігання та протидії домашньому насильству, торгівлі людьми та гендерної рівності.²⁷

Посилить спроможність місцевого органу влади робота координаційної ради, на якій розглядаються гендерні питання, формуються рішення та здійснюється моніторинг виконання. До такої ради можуть входити і представники НДУ, громадських організацій, партнерів з розвитку. Важливо також мати радника голови ОТГ, міста, ОДА з питань гендерної рівності. В рамках інформаційної та установчої функцій НДУ може спонукати створенню такої ради, призначення радників.

²⁷ Наказ Міністерства соціальної політики України 30.12.2020 № 868. Методичні рекомендації щодо організації та забезпечення діяльності територіальної громади у сферах соціального захисту населення та захисту прав дітей <https://www.msp.gov.ua/documents/5908.html>

ПОВНОВАЖЕННЯ ТА ОБОВ'ЯЗКИ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ У РЕАЛІЗАЦІЇ ГЕНДЕРНОЇ ПОЛІТИКИ

Стаття 12 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» визначає повноваження та обов'язки органів місцевого самоврядування у забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування:

- Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування в межах своєї компетенції:
- забезпечують надання жінкам і чоловікам рівних прав та можливостей, запобігання та протидію насильству за ознакою статі;
- здійснюють виконання загальнодержавних та регіональних програм з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- створюють умови для поєднання жінками і чоловіками професійних і сімейних обов'язків;
- забезпечують доступні соціально-побутові послуги, включаючи догляд за малолітніми дітьми, організацію дошкільного виховання та забезпечення дитячого дозвілля;
- провадять просвітницьку діяльність з питань гендерної рівності, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- співпрацюють з громадськими об'єднаннями та іноземними неурядовими організаціями щодо забезпечення рівності прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- подають пропозиції щодо вдосконалення законодавства з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- здійснюють збір і поширення інформації про насильство за ознакою статі, а також про загальні та спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб;
- беруть участь у підготовці фахівців з питань реалізації рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі;
- сприяють науковим розробкам у сфері гендерних досліджень;
- дотримуються принципу забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків у своїй діяльності;
- здійснюють позитивні дії.

В органах виконавчої влади та органах місцевого самоврядування визначається уповноважена особа (координатор) з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

Виконання обов'язків уповноваженої особи (координатора) покладається на одного із заступників міністра, заступника керівника іншого органу виконавчої влади.

Органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування можуть утворювати консультативно-дорадчі органи, призначати радників з питань забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків, запобігання та протидії насильству за ознакою статі.

Для посилення нормативно-правового забезпечення гендерної інтеграції в політиці децентралізації та в регіональному розвитку необхідно включити ці питання до Закону «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», оскільки ОТГ як суб'єкт реалізації політики гендерної рівності не згадується у Законі. До Закону України про здійснення децентралізації важливим є включення обов'язків у сфері гендерної рівності.

Додатковий контроль з боку НДУ сприятиме якіснішому виконанню законодавства та державних програм у сфері гендерної рівності, їх локалізації відповідно до потреб жителів округу, особливостей регіонів. Важливим є виділення коштів, тому що заходи без виділених коштів можуть бути не проведені, кадрова спроможність у реалізації також відіграє значну роль у виконанні запланованих ініціатив.

У Щорічній доповіді Уповноваженого про стан додержання прав і свобод людини і громадянина в Україні за 2019 рік Уповноваженим було рекомендовано місцевим державним адміністраціям, органам місцевого самоврядування організувати та провести інформаційно-просвітницьку кампанію протягом 2020 року про підвищення поінформованості громадян України щодо гарантій та можливостей захисту від домашнього насильства.²⁸

²⁸ Звіт Уповноваженого з прав людини <https://www.ombudsman.gov.ua/ua/page/secretariat/docs/presentations/&page=4>, стор. 220.

Приклад питань, які може поставити НДУ у зверненні до місцевої влади щодо протидії домашньому насильству на прикладі ОТГ

- Які заходи вживала у період _____ рр. ОТГ щодо запобігання домашньому насильству, зокрема, спрямовані на підвищення рівня обізнаності суспільства щодо форм, причин і наслідків домашнього насильства, формування нетерпимого ставлення до насильницької моделі поведінки у приватних стосунках, небайдужого ставлення до постраждалих осіб, насамперед до постраждалих дітей, викорінення дискримінаційних уявлень про соціальні ролі та обов'язки жінок і чоловіків, а також будь-яких звичаїв і традицій, що на них ґрунтуються?
- Хто є відповідальна особа з питань здійснення заходів у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі?
- Скільки ресурсів виділяється на програми/заходи з запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі період _____?
- Які існують комплексні програми для постраждалих осіб від домашнього насильства для мешканців? Як відбувається інформування про них? Яка кількість осіб отримала послуги протягом період _____ дезагрегована за статтю та ознакою соціальної вразливості (наприклад, кількість жінок з інвалідністю, які постраждали від домашнього насильства тощо)?
- Які існують спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб створені ОТГ відповідно до Закону «Про запобігання та протидію домашньому насильству» та діють на основі типових положень про спеціалізовані служби підтримки постраждалих осіб, затверджених Кабінетом Міністрів України?
- Які є програми спільні із органами МВС щодо протидії та запобігання домашнього насильства?
- Які є програми для кривдників?

Питання до поліції

- Кількість зареєстрованих звернень до поліції у випадках домашнього насильства протягом _____ рр. ?
- Кількість розслідувань щодо випадків домашнього протягом _____ рр.
- Кількість тимчасових заборонених приписів виданих кривдникам _____ рр.
- Які є програми в рамках компоненту взаємодії поліції та громади щодо протидії та запобігання домашнього насильства?

ЗАСТОСУВАННЯ ҐЕНДЕРНОГО ПІДХОДУ У СТРАТЕГІЧНИХ ДОКУМЕНТАХ ГРОМАДИ ТА В ПРОЦЕСІ УПРАВЛІННЯ ГРОМАДОЮ

При розробці стратегії розвитку міста, ОТГ має бути проведений ґендерний аналіз та оцінка ґендерного впливу проекту стратегії. Звичайно, це є повністю відповідальність місцевої громади, а не НДУ. Проте ефективна комунікація між громадою, НДУ та органами місцевої влади покращує результат, тому при розробці такого важливого документу ґендерний компонент має бути врахований при розвитку місцевої економіки, людського капіталу, а також збереження довкілля. Якщо економічний розвиток буде полягати у вирубці лісів, парків і зелених зон, то це вплине на довкілля і відтік людського капіталу з громади.

Важливим є просторове планування з врахуванням ґендерного компоненту, чи є парки, місця для дозвілля, безпечний простір в громаді, тротуари, освітлені вулиці тощо.

КОМУНІКАЦІЯ З ОКРУГОМ: ГЕНДЕРНИЙ КОМПОНЕНТ

Цитуючи Тараса Шевченка: «Ну що б, здавалося, слова... Слова та голос – більш нічого. А серце б'ється – ожива, Як їх почує!.. Знать, од бога. І голос той, і ті слова. Ідуть меж люди!», з'являється думка, що мова це відображення поглядів, поведінки та норм у суспільстві. Мова формує ставлення людей до того, що є «нормальним» та прийнятним.

Жінки відіграють активну роль у суспільстві, тому і мова має підкреслювати їх внесок, не ігнорувати або мінімізувати. Якщо в повідомленнях, фото домінує образ чоловіків, мова містить виключно маскулінітиви, то і формується відповідний світогляд про першорядність чоловіків.

Комунікація народного депутата/депутатки України з округом займає значну частину часу не тільки в період роботи в окрузі, але й тижні пленарних засідань, адже від імені НДУ з виборцями спілкуються помічники-консультанти в окрузі.

Канали комунікації можуть бути обрані різноманітні від публікації звітів НДУ в соціальних медіа, різноманітних чатах, телебаченні, каналах в месенджерах до спілкування «від хати до хати».

Гендерно-чутлива комунікація уникає поширення стереотипів щодо ролей, поведінки чоловіків та жінок. Враховує і у візуальних образах, зображеннях рівність і внесок жінок у суспільний розвиток, наприклад, у повідомленнях, які стосуються співпраці команди НДУ із місцевою громадою, поліцією важливо, щоб були присутні на фото як чоловіки, так і жінки поліцейські. Такі «гендерні лінзи» допоможуть розвіювати стереотипні уявлення про чоловіка, як загальне уособлення певної професії, що не дозволяє жінкам бути помітними у суспільному житті.

НДУ як лідеру чи лідерці думки важливо сприяти трансформації цінностей відповідно до тих зобов'язань, які Україна взяла на себе як держава.

Гендерно-чутлива комунікація сприяє більш чіткому розумінню відмінностей між потребами жінок та чоловіків, руйнуванню стереотипів і міфів про питання гендеру у суспільстві.

Такими незначними з першого погляду кроками реалізується політика забезпечення гендерної рівності в усьому суспільстві, відображується різноманітність суспільства.

В комунікації слід уникати трансляції і посилення гендерних стереотипів

Гендерні стереотипи – це упереджені соціальні та культурні шаблони чи ідеї, згідно з якими чоловіків та жінок наділяють такими характеристиками й функціями, які визначені й обмежені їхньою статтю.²⁹ Стереотипи:

- призводять до дискримінації за ознакою статі;
- обмежують розвиток природних талантів і здібностей, наукові та професійні впровадження і досвід, можливості в житті загалом;
- є результатом глибоко вкорінених ставлень, цінностей, норм і упереджень;
- використовуються для виправдання й збереження історично встановленої влади.

На прикладі привітання з Міжнародним днем жінок (International Women's Day, *повна назва Міжнародний день боротьби за права жінок і міжнародний мир*) змоделюємо дві ситуації як можна транслявати і поширювати гендерні стереотипи при комунікації з виборцями округу або навпаки сприяти інформуванню про важливість утвердження гендерної рівності.

ПЕРШЕ ПРИВІТАННЯ	КОМЕНТАРІ
<p>Напередодні 8 Березня чоловіки завжди готують для вас, шановні представниці прекрасної половини людства, подарунки і гарні слова, сповнені любові і компліментів.</p> <p>Яке слово для кожного з нас перше, святе і найрідніше? Звичайно, мати, матуся... У ньому зібрані всі найкращі риси жінки: любов, ніжність, доброта, ласка, жіночність, краса. Я щиро вітаю всіх матерів з весною і бажаю кожній, щоб її родина жила у мирі, спокої і достатку. Поваги і любові від ваших рідних!</p> <p>Я – батько трьох дівчат і двох хлопців. Ми з синами закликаємо весну дарувати всім дівчатам гарний настрій і море позитивних емоцій. Нехай ніколи, милі жінки, не залишає вас відчуття щастя, впевненості у своїй красі та неперевершеності, віра у світлу долю.</p>	<p>Читаючи такий текст виникає питання як пов'язана історія Дня захисту прав жінок із весною і красою? Чому з весною прийнято вітати жінок і дівчат, невже чоловіки і хлопці не можуть радіти весні і красі природи, яка прокидається після зими?</p> <p>Чи доцільно робити акцент на статусі «мати»? Якщо жінка не може стати матір'ю або не хоче, чи заслуговує вона на привітання? Чи в мирі хочуть жити тільки ті, жінки, які є мамами, і тільки жінки? Акцент на «матері» підкреслює, що головна функція жінки – народити, це посилює стереотипи щодо ролі жінки «берегині» та чоловіка «годувальника», жінки, які не можуть мати дітей через стан здоров'я почуватимуться виключеними з комунікації через це повідомлення. Вітати матерів важливо, в Україні є День матері, вітати татусів важливо, і в Україні є день батька.</p>

²⁹ Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки, п. 38
<https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>

ПЕРШЕ ПРИВІТАННЯ	КОМЕНТАРІ
<p>8 Березня – квіти, любов і краса. Дорогі жінки! Кохайте і будьте коханими. Хай сонце зігріває вас теплом, а настрій буде по-справжньому весняним. Зі святом!</p> <p>З найкращими побажаннями</p> <p>В цей день найгарнішим жінкам мого округу цукерки і концерт</p>	<p>Чи наявність дітей у НДУ дозволяє більше зрозуміти потреби жінок і дівчат, які живуть в окрузі? Чи виглядатимуть НДУ, які мають тільки синів, чи взагалі не мають дітей, у менш привабливому становищі? Багато народів, в тому числі і давні слов'яни, свято весни відзначали у День весняного рівнодення 20 березня, що вважається астрономічним початком весни.</p> <p>Поняття краси для всіх індивідуальні, любов і емпатію людям не залежно від статі хочеться відчувати щодня. 8 березня важливо підбивати підсумки, що було зроблено командою НДУ у співпраці із місцевою владою для покращення становища жінок в окрузі, наприклад, НДУ спонукав місцеву владу прийняти і програму протидії домашнього насильства, відкрито притулок для постраждалих від домашнього насильства, проведено якісне освітлення по місту чи селу і тепер жінки почуваються безпечніше ввечері.</p> <p>Тексти в яких замість реалізації прав робиться акцент на «весні і красі» відволікають від головної мети саме Дня захисту прав жінок, а не свята, – підбити підсумки чи просувається суспільство до досягнення дійсної рівності хоча б в окремому окрузі. Якщо навпаки дані показують, що в суспільстві є толерантність до домашнього насильства, розрив в оплаті праці, не всі дівчатка завершують середню освіту, інші проблеми, то святкувати зарано.</p>

ДРУГИЙ ВАРІАНТ ТЕКСТУ	КОМЕНТАРІ
<p>В цей Міжнародний день захисту прав жінок, я і моя команда говоримо, що ми стоїмо поруч із жінками у захисті їх прав. Ми співпрацюємо з нашими колегами з міста і вже відкрили притулок для постраждалих від домашнього насильства, зросла зайнятість жінок на 10%, відкрито дитячий садок на 100 місць і закуплено нове обладнання для дитячої лікарні. Моя команда підтримала кампанію з відповідального батьківства, як батько трьох дівчат, я беру активну участь у їх вихованні та догляді щодня. Як батько двох снів я їх вчу поважати права дівчат і жінок, поважати слово «Ні» у стосунках, своїм прикладом показую як брати участь у виконанні хатньої роботи.</p> <p>Дорогі жінки нам ще багато треба зробити для досягнення гендерної рівності, докладемо зусиль разом!</p> <p>Подарунок книга про успішних жінок в науці, політиці, підприємстві</p> <p>Ми з командою будемо на Марші жінок, щоб проявити свою солідарність</p>	<p>НДУ підкреслює, що він працює з даними щодо становища жінок в окрузі, сприяє покращенню ситуації по економічній зайнятості, медичним послугам, закликає чоловіків більш активно включатись у піклування про дітей. Його команда також поділяє цінності гендерної рівності, він публічно їх підтримує і адвокатує.</p>

Комунікаційна команда може створити календар для відзначення дат, які містять гендерний компонент, наприклад:

День захисника України (14 жовтня), **важливо** зробити акцент на внеску і чоловіків і жінок військових, поліцейських у безпеку громадян на фронті і на вулицях міст.

День матері (друга неділя травня), **важливо** зробити акцент на виборі жінки присвятити своє життя виключно піклуванню про дітей, чи можливості балансу родина та кар'єра. Звернути увагу на діяльність, яка здійснюється НДУ в напрямку створення умов для професійної реалізації жінок в окрузі, наприклад, дитячі садочки чи інклюзивні групи реабілітації дітей з інвалідністю, які допоможуть мамам звільнити час для роботи. Якщо НДУ жінка, то можна поділитись своїм досвідом поєднання материнства та кар'єри.

День батька (третя неділя червня) **важливо** зробити акцент на відповідальному батьківстві і поділитись своїм досвідом батьківства, якщо такий.

Вживайте фемінітиви у спілкуванні з колегами, відвідуванні округу з представниками місцевої влади, громадою, публікації звітів і інтерв'ю – це зробить видимим внесок жінок в суспільно-політичне життя країни, одразу підкреслить цінності гендерної рівності.

Про фемінітиви

Українська мова має давню традицію вживання фемінітивів в усному мовленні, а в архівних текстах до 30-х років минулого століття можна часто натрапити на них навіть в офіційних звітах. 22 травня 2019 року Кабмін схвалив правопис української мови у новій редакції. У новому правописі, зокрема, затвердили використання та найпродуктивніші моделі творення фемінітивів.

Філологи дослідили, що в українській мові є понад 13 суфіксів, які можуть утворювати фемінітиви, найбільш продуктивними є 5 – 6.

Лунають думки, що фемінітиви звучать недолуго, нелагідно і «ріжуть вухо», можуть навіть смішно звучати. Насправді ми давно активно застосовуємо їх у повсякденному житті, фемінітиви «директорка школи», «українка», «вчителька», «продавчиня», «прибиральниця» є звичними і ніхто не буде відмовлятися їх використовувати.

Тому суфікс «-к-» допоможе утворити слово «депутатка», «президентка», «професорка», «прокурорка», «поліцейська», «снайперка», «адвокатка», «юристка» тощо.

А суфікс «-иц-» допоможе привітати дівчат і жінок як «науковиць», порахувати «засновниць» громадських організацій, а також «очільниць» великого бізнесу тощо.

Суфікс «-ин-» допоможе виділити внесок «фахівчинь» у сфері господарського права при розробці того чи іншого законопроекту.

Фемінітиви є в різних мовах, наприклад, французькій, і у Франції, франкомовних країнах їх застосовують, щоб виділити внесок і чоловіків і жінок. Все починається з видимості, потім слідує врахування інтересів при розробці законів і рівноцінний результат, який призводить до змін у житті.

Фотографія чи візуальне зображення є важливою і повноцінною складовою комунікаційних матеріалів. Подумайте чи фото публікації поширює принципи рівності, інклюзивності, чи навпаки зображує жінок чи чоловіків у світлі стереотипів за ознакою статі.

Наприклад, жінок часто зображують безсилими перед певною проблемою або екстраординарною ситуацією. Насправді, всі можуть потрапити у важку ситуацію, але це не означає, що люди є неспроможними.

Підтримуйте виборців у реалізації їх прав, підтримуйте у розвитку, зважайте на право людини на самостійність та здатність знайти рішення для покращення власного життя.

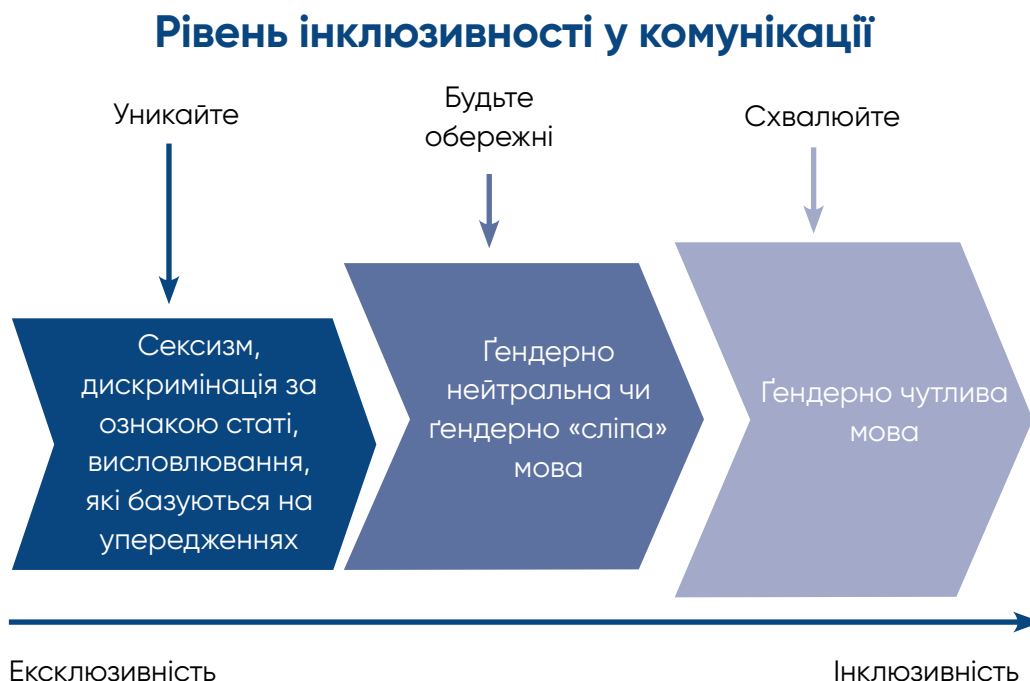
Покажіть, що жінки та чоловіки мають активну позицію.

Уникайте висловлювань, які би відображали необхідність опіки над жінками через їхні недоліки чи досягнення, показуйте, що команда підтримує активну громадську позицію людей з інвалідністю, їх участь в обговоренні рішень, політичну участь. Звертайте увагу на системну нерівність у реалізації прав та досягненні рівноцінного результату.

Наприклад, не кажіть, що вона стала головою ОТГ, незважаючи на те, що вона жінка, але тепер громада у ніжних руках і має гарну голову ОТГ.

Краще сказати: «вона була обрана головою ОТГ, незважаючи на те, що вона пройшла крізь складнощі гендерної нерівності та боротьбу із стереотипами, її професійний рівень посилить розвиток громади».

Зручною візуалізацією є схема інклюзивної мови запропонована Європейським інститутом з гендерної рівності³⁰

³⁰ Посібник Гендерно-чутлива комунікація, с.10 (Toolkit on Gender-sensitive Communication A resource for policymakers, legislators, media and anyone else with an interest in making their communication more inclusive) https://eige.europa.eu/sites/default/files/20193925_mh0119609enn_pdf.pdf

ДОДАТОК 1. КОНТРОЛЬНИЙ СПИСОК ЩОДО ҐЕНДЕРНОГО ІНТЕГРУВАННЯ В РОБОТУ НДУ В ОКРУЗІ

ТВЕРДЖЕННЯ		
1)	Народний депутат/-ка пройшли навчання з питань ґендерної рівності та ґендерного інтегрування	Так Ні
2)	Помічники пройшли відповідне навчання з питань ґендерної рівності та ґендерного інтегрування	Так Ні
3)	В команді НДУ є особа відповідальна за ґендерне інтегрування	Так Ні
4)	Наявний ґендерний профіль (портрет) громади виборчого округу	Так Ні
5)	Програма комунікації НДУ з округом включає ґендерно-чутливу мову, вживаються фемінітиви	Так Ні
6)	Звіт НДУ в окрузі включає ґендерний компонент, статистика, яка подається у звіті є розподілена за статтю	Так Ні
7)	Виконання контрольної функції в окрузі включає ґендерний компонент, наприклад, шляхом моніторингу реалізації місцевої програми протидії домашньому насильству	Так Ні
8)	Ведеться збір статистики, розподіленої за статтю за різними категоріями прав	Так Ні
9)	Наявна інформація чи програми розвитку території округу включають локалізацію державних програм ґендерної рівності	Так Ні
10)	Налагоджено співпрацю із місцевими громадськими організаціями, які працюють в сфері ґендерної рівності та прав жінок	Так Ні
11)	Налагоджено співпрацю із партнерами з розвитку, які працюють в межах округу в сфері ґендерної рівності	Так Ні

План гендерного інтегрування

Які кроки ви можете зробити, щоб посилити гендерне інтегрування в діяльність на окрузі описаних у контрольному списку?

- 1) Пройти навчання з питань гендерної рівності та гендерного інтегрування в діяльність НДУ, роботу в окрузі
- 2) Сприяти проведенню навчання з питань гендерної рівності та гендерного інтегрування для помічників
- 3) Призначити серед помічників особу відповідальну за гендерне інтегрування
- 4) Сприяти підготовці гендерного профілю (портрету) громади виборчого округу
- 5) Включити до програма комунікації НДУ з округом гендерний компонент, вживати фемінітиви
- 6) Включити до звіту НДУ в окрузі гендерний компонент, статистику, яка подається у звіті розподіляти за статтю
- 7) Надіслати звернення до місцевих органів влади округу щодо локалізації державних програм з забезпечення гендерної рівності, протидії домашньому насильству
- 8) Вести збір/запит статистики, диференційованої за статтю, іншими ознаками за різними категоріями прав
- 9) Налагодити співпрацю із місцевими громадськими організаціями, які працюють в сфері гендерної рівності та прав жінок
- 10) Налагодити співпрацю із партнерами з розвитку, які працюють в межах округу в сфері гендерної рівності

Протягом трьох місяців виконати такі заходи_____

Протягом шести місяців виконати такі заходи_____

Протягом року виконати такі заходи_____

Питання, відповіді на які допоможуть інтегрувати ґендерний компонент в діяльність НДУ в окрузі

1. Чи був ґендерний компонент складовою інформації про проблему, яку планується вирішити?
2. Чи розглядається як ініціатива вплине на реалізацію прав жінок та чоловіків, хлопців та дівчат, особливо тих, хто стикається з множинною дискримінацією? Чи загальні цілі і завдання відображають потреби жінок і чоловіків? Чи закладено в меті корегування ґендерного дисбалансу у сфері впливу проекту?
3. Чи залучено до розробки ініціативи жінок та чоловіків, які отримують користь від реалізації ініціативи?
4. Чи будуть рівні можливості у чоловіків та жінок брати участь у заходах? Чи буде рівних доступ, можливо, необхідні додаткові заходи, щоб розширити коло учасників та учасниць (наприклад, переконатись у фізичній доступності приміщень для осіб з інвалідністю, можливо, організувати догляд за дітьми поки мами чи татусі будуть брати участь у тренінгах).
5. Чи потрібно підвищити знання та навички виконавців ініціатив з питань ґендерної рівності?
6. Як планується здійснювати моніторинг ефективності? Чи наявні індикатори для виміру ефективності в реалізації ґендерного компонента? Чи базова інформація містить ґендерний компонент?
7. Які можуть бути перешкоди у реалізації ініціативи (наприклад, низька обізнаність про принципи ґендерної рівності, стереотипи та упередження, анти-ґендерні рухи та організації)?
8. Як буде відбуватись комунікаційна підтримка ініціативи?
9. Чи здійснювався аналіз впливу на жінок і чоловіків заходів ініціативи і чи має він збалансований характер? Чи включена до бюджету потреба у витратах на ґендерне інтегрування (здійснення дослідження, спеціальні заходи щодо створення умов по догляду за дитиною, додаткова оплата супроводження для людей з інвалідністю, додаткові навчання для виконавців, експертна підтримка тощо)?
10. Які центральні органи виконавчої влади відповідальні за реалізацію ґендерної політики можна залучити до діяльності?

ДОДАТОК 2. ҐЕНДЕРНИЙ ПРОФІЛЬ УКРАЇНИ³¹

ІНДИКАТОР	СТАТИСТИКА	
Індекс людського розвитку	0,779 74 місце серед 189 країн (високий стандарт людського розвитку)	HDR, 2020
Індекс ґендерної нерівності SDG 5	0,234 52 місце серед 162 країн	HDR, 2020

Розширення соціально-економічних можливостей

Жінки в парламенті SDG 5.5	21%	Parliament, 2019
Жінки на керівних посадах SDG 5.5	23%	JurFem, 2019
Власниці бізнесу SDG 5.5	46%	JurFem, 2019
Показник зайнятості SDG 8.5	Жінки: 47% Чоловіки: 63%	HDR, 2020
Ґендерний розрив у розмірі середньомісячної оплати праці SDG 8.5	В середньому жінки заробляють на 23% менше, ніж чоловіки У сфері поштової та кур'єрської діяльності – на 35% менше У сфері фінансової та страхової діяльності – на 33% менше У сфері мистецтва, спорту, розваг, відпочинку – на 30% менше	JurFem, 2019
Валовий національний дохід на душу населення (паритет купівельної спроможності) SDG 8.5	Жінки: \$10 088 Чоловіки: \$16 840	HDR, 2020

³¹ <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/gender-equality/comparative-gender-profile-of-ukraine-.html>

ІНДИКАТОР	СТАТИСТИКА	
Жінки, які мають банківський рахунок SDG 5.5	61% жінок віком від 15 років	HDR, 2020
Випускники ВНЗ за STEM спеціальностями SDG 5.5	Жінки: 29% Чоловіки: 71%	HDR, 2020
Серед усіх випускників ВНЗ SDG 5.5	Жінки: 14% за STEM спеціальностями Чоловіки: 38% за STEM спеціальностями	HDR, 2020
Оплачувана відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами SDG 1.3	126 днів (70 календарних днів до пологів і 56 календарних днів після пологів)	КЗпП України (ст.179) ЗУ Про відпустки (ст.18)
Відпустка по догляду за дитиною до досягнення нею трирічного віку SDG 1.3	3-річна відпустка для догляду за дитиною може бути використана матір'ю, батьком, бабою, дідом чи іншими родичами, які фактично доглядають за дитиною	КЗпП України (ст.179) ЗУ Про відпустки (ст.18)
Час, витрачений на виконання побутових обов'язків SDG 5.4	Жінки: 29 годин на тиждень Чоловіки: 15 годин на тиждень	UNFPA, 2018
Час, проведений з дітьми SDG 5.4	Жінки: 49 годин на тиждень Чоловіки: 22 годин на тиждень	UNFPA, 2018

Здоров'я та планування сім'ї

Очікувана тривалість життя SDG 3	Жінки: 77 років Чоловіки: 67 років	HDR, 2020
Материнська смертність SDG 3.1	19 смертей на 100 000 живонароджених	HDR, 2020
Підліткове материнство SDG 3.7	24 народжень на 1000 жінок віком 15-19 років	HDR, 2020
Поширеність контрацепції, будь-який метод SDG 5.6	65% жінок віком 15-49 років, які перебувають у шлюбі чи у союзі	HDR, 2020

ІНДИКАТОР	СТАТИСТИКА	
Незадоволена потреба у плануванні сім'ї SDG 5.6	5% жінок віком 15–49 років, які перебувають у шлюбі чи у союзі	HDR, 2020
Рівень смертності, пов'язаний з неінфекційними захворюваннями SDG 3.4	Жінки: 514,3 на 100 000 осіб Чоловіки: 923,6 на 100 000 осіб	HDR, country profile, 2020
Рівень скоєння самогубств SDG 3.4	Жінки: 5 на 100 000 осіб Чоловіки: 35 на 100 000 осіб 7000 на рік 80% чоловіки	HDR, country profile, 2020 WHO, 2019
Люди, які живуть з ВІЛ/СНІД (віком 15–49 років) SDG 3.3	Жінки: 100 000 (0,9%) Чоловіки: 140 000 (1,1%)	UNAIDS, 2019

Насильство проти дівчат та жінок

Жінки, які одружилися до 18 років (дитячі шлюби) SDG 5.3	9% жінок у віці 20–24 років, які перебувають у шлюбі чи у союзі	HDR, 2020
Гендерно зумовлене насильство SDG 5.2	2/3 жінок зазнавали психологічного, фізичного чи сексуального насильства	OSCE, 2019
Жінки, які зазнали насильства від інтимного партнера SDG 5.2	26% жінок віком від 15 років	HDR, 2020
Жінки, які зазнали насильства від неінтимного партнера SDG 5.2	5% жінок віком від 15 років	HDR, 2020
Сексуальні домагання SDG 5.2	1/2 жінок зазнавали хоча б однієї форми сексуальних домагань	OSCE, 2019

ДОДАТОК 3 ПРИКЛАД ПОКАЗНИКІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ ҐЕНДЕРНОГО ПРОФІЛЮ ОКРУГУ

(Підготовлено на основі переліку показників ґендерних профілів областей розроблених Офісом Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції за підтримки ООН Жінки)³²

Р.1. ҐЕНДЕРНА СТАТИСТИКА

1.1. Загальні показники

- 1.1.1. Розподіл постійного населення за статтю та віком округу, у т.ч. міське населення та сільське населення.
- 1.1.2. Середній вік населення з розподілом (в динаміці за період ___рр.), у т.ч. за статтю та за типом поселення.
- 1.1.3. Середня очікувана тривалість життя при народженні за статтю та типом поселення.
- 1.1.4. Розподіл померлих від навмисних само ушкоджень (в динаміці за період ___рр.), у т.ч. за віком, за статтю та за типом поселень.
- 1.1.5. Етнічний склад населення округу (станом на _____ р.)

1.2. Зайнятість та безробіття

- 1.2.1. Економічна активність населення з розподілом (в динаміці за за період_____ рр.), у т.ч. за статтю та за місцем проживання.
- 1.2.2. Рівень економічної активності населення за віковими групами (в динаміці за за період_____ рр.)
- 1.2.3. Рівень зайнятості жінок та чоловіків (у % до населення відповідної вікової групи та статі) за _____ рр.
- 1.2.4. Рівень безробіття населення (за методологією МОП) за віковими групами (у % до економічно активного населення відповідної вікової групи за статтю)
- 1.2.5. Середньомісячна заробітна плата в окрузі жінок та чоловіків (в динаміці за _____ рр.)
- 1.2.6. Вивільнення працівників за видами економічної діяльності та статтю (у динаміці за _____ рр.)
- 1.2.7. Відсоток жінок-керівників підприємств (усіх форм власності), у т.ч. фізичних та юридичних форм власності.

³² Гендерні профілі 25 областей України, 2019. Підготовлено Офісом Віце-прем'єр-міністра з питань європейської та євроатлантичної інтеграції: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/genderni-profli-25-oblastey-ukrayiny>

1.3. Охорона здоров'я населення

- 1.3.1. Коефіцієнт народжуваності жінок вікової групи 15–19 років (кількість живонароджених на 1000 жінок відповідного віку) (у динаміці _____ рр.)
- 1.3.2. Кількість ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД за статтю (у динаміці _____ рр.)
- 1.3.3. Смертність жінок від причин, що пов'язані з вагітністю, пологами та ускладненнями післяпологового періоду (у динаміці _____ рр.)
- 1.3.4. Кількість дітей на одну жінку репродуктивного віку (у середньому по округу)

1.4. Освіта

- 1.4.1. Загальна кількість навчальних закладів 3–4 рівнів акредитації.
- 1.4.2. Розподіл за статтю керівників навчальних закладів (окремо по кожній категорії навчального закладу)
- 1.4.3. Кількість викладачів з розподілом за статтю (окремо по кожній категорії навчального закладу)
- 1.4.4. Кількість та назва ВНЗ, де викладаються гендерні курси (спецкурси), станом на _____ р. (якщо такі курси є)
- 1.4.5. Кількість закладів освіти всіх рівнів акредитації, де впроваджені механізми мирного вирішення конфліктів, участь у них дівчат і жінок (відновні практики, медіація, фасилітація, діалоги тощо)

1.5. Представництво жінок і чоловіків в органах виконавчої влади та місцевого самоврядування

- 1.5.1. Кількість ОТГ в окрузі
- 1.5.2. Кількість голів ОТГ, у тому числі за статтю, станом на _____ р.
- 1.5.3. Кількість жінок та чоловіків депутатів ОТГ
- 1.5.4. Кількість жінок та чоловіків депутатів обласної ради (у динаміці _____ рр.)
- 1.5.5. Кількість старост в окрузі, у тому числі за статтю, станом на _____ р.

1.6. Міграційний рух населення за віком та статтю (у динаміці _____ рр.)

1.7. Кількість ВПО, зареєстрованих в окрузі та розподілених за статтю та інвалідністю.

1.8. Загальна кількість ветеранів АТО, зареєстрованих в окрузі, у т.ч.: – які скористалися програмами реабілітації та реінтеграції, розподілених за статтю.

1.9. Представники ромської національності

- 1.9.1. Чи є на території округу тимчасові чи постійні поселення ромського населення? Якщо так, чи існує план або заходи є регіональний план щодо та інтеграції в громаду ромської національної меншини? Чи включені до його реалізації гендерно чутливі заходи з чіткими заходами, результатами і показниками?
- 1.9.2. Кількість чоловіків та жінок-ромів, зареєстрованих на території округу.
- 1.9.3. Чи існують механізми виявлення осіб без громадянства з числа ромського населення та наступної допомоги їм у видачі документів, що засвідчують особу, свідоцтва про народження тощо?

- 1.9.4. Які існують механізми інформування осіб ромського етнічного походження, особливо жінок, про випадки дискримінації за ознакою етнічної приналежності та статі?
- 1.9.5. Яка кількість хлопців та дівчат навчається у школі (початковій, середній та старшій)? Чи існують механізми повернення до навчання у школі після перерви?
- 1.9.6. Чи розроблені та реалізуються заходи з підвищення рівня грамотності серед дорослого ромського населення?

1.10. Правопорушення та правосуддя

- 1.10.1. Кількість правопорушень зареєстрованих НПУ за період часу _____та розподілених за статтю та віком (повнолітні та неповнолітні особи):
- Сексуальне насильство
 - Домашнє насильство
 - Злочин на ґрунті ненависті
 - Сексуальні домагання
 - Торгівлі людьми або інших незаконних угод
- 1.10.2. Опишіть наявну практику реагування, яка застосовується в окрузі, на звернення про факти дискримінації за ознакою статі.
- 1.10.3. Кількість звернень в органи місцевого самоврядування про факти дискримінації за ознакою статі (у динаміці _____ рр.)
- 1.10.4. Кількість звернень в правоохоронні та судові органи округу про факти дискримінації за ознакою статі, у т.ч. кількість справ, розглянутих у суді, за фактом дискримінації за ознакою статі (у динаміці _____ рр.).
- 1.10.5. Кількість та перелік закладів, які надають допомогу особам, постраждалим від домашнього насильства, у т.ч. із зазначенням кількості місць.
- 1.10.6. Кількість осіб, які отримали допомогу у зазначених у п. 1.10.5 закладах.
- 1.10.7. Кількість кривдників у випадках домашнього насильства, які пройшли корекційну програму (у динаміці _____ рр.).

Р. 2. Чи є окремі програми або заходи включені до інших програм з питань гендерної рівності:

- 2.1. Програма рівних прав та можливостей жінок та чоловіків

План дій виконання Національного плану 1325

Програма протидії домашньому насильству

План виконання заключних зауважень Комітету CEDAW

Чи включено потреби жінок і чоловіків, які стикаються з множинною дискримінацією (жінок і чоловіків, хлопців і дівчат, людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, людей різного віку тощо) в програми соціально-економічного та культурного розвитку, місцеві цільові програми

- 2.2. В які інші ОТГ, місцеві, обласні програми включений гендерний компонент? Перерахуйте, будь ласка. Який відсоток їх фінансування від планового показника?
- 2.3. Чи включений гендерний компонент до стратегія сталого розвитку ОТГ? Чи стратегія включає потреби жінок і чоловіків, які стикаються з множинною дискримінацією (жінок і чоловіків, хлопців і дівчат, людей з інвалідністю, внутрішньо переміщених осіб, людей різного віку тощо)?

Якщо так, додайте посилання на документ/документи

P.3. ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ТА РЕСУРСНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ҐЕНДЕРНИХ ПИТАНЬ

- 3.1. Сума виділених коштів з місцевого, обласного бюджету (тис.грн.), з них сума коштів на підтримку діяльності ГО, які працюють з гендерною тематикою
- 3.2. Назва структурного підрозділу ОТГ, міста, ОДА (тут і далі залежно від розміру округу), відповідального за реалізацію гендерної політики.
- 3.3. Чи існують в окрузі на рівні ОТГ, міста, ОТГ структурні підрозділи, що відповідають за реалізацію гендерної політики?
- 3.4. Кількість працівників, відповідальних за реалізацію гендерної політики в структурі ОТГ, міста, ОДА? Вкажіть, будь ласка, кількість та посади (станом на _____ р.)
- 3.5. Чи є гендерні радники/консультанти у голови ОТГ, міста, ОДА?
- 3.6. Чи є гендерні радники/консультанти в інших структурних підрозділах ОДА? Якщо так, то в яких установах, закладах, структурних підрозділах? Опишіть їх статус (штатні, позаштатні, на громадських засадах)
- 3.7. Чи діє в окрузі механізм гендерно орієнтованого бюджетування? Якщо так, наведіть, будь ласка, приклад.
- 3.8. Які міжнародні гендерні проекти діють в окрузі? Назвіть їх, будь ласка, та як до їх реалізації залучені місцеві органи самоврядування?

P.4. РЕАЛІЗАЦІЯ ПОЛІТИКИ ҐЕНДЕРНОЇ РІВНОСТІ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

- 4.1. Чи існує в окрузі досвід проведення моніторингу та оцінки реалізації політики рівних прав та можливостей жінок та чоловіків? Якщо так, будь ласка, зазначте основні результати моніторингу.
- 4.2. Чи проводився за останні роки (період_____) в окрузі гендерний аудит? Якщо так, зазначте, будь ласка, тематику та основні результати, та яким чином було враховано результати аудиту.

P.5. КООРДИНАЦІЯ ТА ІНФОРМУВАННЯ

- 5.1. Будь ласка, опишіть діяльність координаційної ради, на якій розглядаються гендерні питання (точна назва, кількість нарад, на яких розглядалися гендерні питання, та основні результати: рішення, виконання рішень; склад ради з розподілом за статтю).
- 5.2. Будь ласка, перерахуйте інші існуючі координаційні механізми впровадження гендерної політики за наявності.
- 5.3. Будь ласка, опишіть, яким чином відбувається висвітлення гендерної тематики на офіційній веб-сторінках ОТГ, міста, ОДА (наявність спеціальної рубрики, проведення гендерного моніторингу ЗМІ, систематичність висвітлення тощо), комунальних ЗМІ.

Р.6. СПІВПРАЦЯ З ГРОМАДСЬКИМ СЕКТОРОМ

- 6.1. Чи існує в складі діючої громадської ради при ОТГ, місті, ОДА сектор (робоча група), який займається гендерними питаннями?
- 6.2. Чи входять до складу діючої громадської ради при ОТГ, місті, ОДА організації, які займаються гендерними питаннями? Якщо так, будь ласка, вкажіть кількість.
- 6.3. Вкажіть, будь ласка, склад громадської ради з розподілом за статтю.
- 6.4. Кількість діючих договорів/меморандумів про співпрацю з громадськими організаціями, у тому числі, що займаються гендерними питаннями, станом на ____ період р.
- 6.5. Кількість організацій громадянського суспільства, які виконують соціальне замовлення, у тому числі, кількість організацій, які виконують соціальне замовлення з гендерної тематики, станом на _____ р. Вкажіть, будь ласка, їх фінансування.
- 6.6. Кількість проектів соціального замовлення, у тому числі, з гендерної тематики

КОРИСНІ ВИДАННЯ

Правовий аналіз законодавства за Конвенцією про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок

https://ukraine.un.org/sites/default/files/2020-09/cedaw%20legal_eng_compressed%20%281%29.pdf

Гендерне інтегрування на місцевому рівні. Досвід міст, що приєдналися до європейської хартії рівності жінок і чоловіків» підготовлено в рамках спільної діяльності Асоціації міст України (АМУ) та проекту міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (Проект ПРОМІС). Практичний посібник для посадових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування. 2020.

https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/607/GI_web.pdf

Рівні права та можливості жінок і чоловіків у місцевому самоврядуванні: стандарти, пріоритети, поради». Посібник Ради Європи

https://decentralization.gov.ua/uploads/library/file/686/GenderManual_forLSG_2020-2.pdf

Глосарій і тезаурус Європейського інституту з гендерної рівності / Ред. кол. М. Бабак, О. Давліканова, М. Дмитрієва, М. Козир, Л. Компанцева, К. Левченко, М. Скорик, О. Сулова; оновл. вид. – К.: «Вістка», 2021. – 170 с.

<http://library.fes.de/pdf-files/bueros/ukraine/17580-20210419.pdf>

Стратегія гендерної рівності Ради Європи на 2018–2023 роки

<https://rm.coe.int/prems-041318-gbr-gender-equality-strategy-2023-ukr-new2/16808b35a4>

Гендерна політика в нормативно-правових документах. Частина 1. За заг.ред Левченко К.Б. / Г.Г. Жуковська, К.Б. Левченко, О.О. Остапенко, О.І. Сулова. Київ, 2020. 186 с.

<https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/18%20-%20Department/18%20-%20PDF/02.2021/genderna-polityka.pdf>

